

Makale Geliş | Received: 15.08.2018
Makale Kabul | Accepted: 28.08.2018
DOI: 10.18795/gumusmaviatlas.453834

Murat KILIÇ

Dr. Öğr. Üyesi | Assist. Prof. Dr.
Nevşehir Hacıbektâş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Nevşehir, TR
Nevşehir Hacıbektâş Veli University, Faculty of Art and Science, Department of History, Nevşehir, TR
ORCID: 0000-0001-5048-5227
muratkilic@nevsehir.edu.tr

Nurettin Topçu'da Osmanlı-Türk Modernleşmesi: Marazlar ve Tedavi

Öz

Başlangıcı 18. yüzyıla kadar götürülebilecek olan Türk modernleşmesi, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde benzer dinamiklere ve problemlere sahiptir. Bu dinamikler ve problemler, pek çok kez pek çok kişi tarafından incelenmiş ve eleştirilmiştir. Söz konusu kişilerden biri de Cumhuriyet Dönemi Türk muhafazakârlığının en önemli ve önder isimlerinden olan Nurettin Topçu'dur. Topçu, muhafazakâr bir isim olarak reform ve inkılap konularında farklı görüşlere sahiptir. Değişimin, insanlar ve toplumlar için zaruri olduğunu ve gerçek inkılabın muhafazakârlığa ters düşmediğini savunmaktadır. Osmanlı-Türk modernleşme sürecini de bu görüşler çerçevesinde ele almakta ve eleştirmektedir. Topçu'nun yaklaşık iki asırlık bu süreci eleştirisinde, üç konu öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki inkılap adı altında yapılan yeniliklerin şekilsel değişikliklerden öteye gidemediği yani bir Batı taklitçiliği olduğudur. İkincisi yapılan yenilikler sırasında özden koparak mazinin inkâr edilmesidir. Üçüncüsü ise yeni ve eski taraftarları şeklinde toplumun ikiye bölünmesidir. Topçu; bu sorunların çözümü olarak ise aklın egemen olduğu, mazinin inkâr edilmediği, yeni felsefe sistemine dayanan bir Türk-İslam Rönesansı'nı önermektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı-Türk Modernleşmesi, Nurettin Topçu, Reform, İnkılap, Batılılaşma

Ottoman-Turk Modernization in Nurettin Topçu: Diseases and Treatment

Abstract

The Turkish modernization, which can be taken up to the beginning 18th century, has similar dynamics and problems in the Ottoman and Republic era. These dynamics and problems have been reviewed and criticized many times by many people. One of them was Nurettin Topçu, one of the most important and leading names of the Turkish conservatism of the Turkish Republic era. He has different views on reform and reform as a conservative name. He alleges that change is necessary for people and societies and that the real revolution is not contrary to conservatism. He also criticizes the Ottoman-Turkish modernization process within the framework of these views. In this criticism of the process about two centuries, three issues come to the forefront. The first of these is that reforms made under the name of revolution could not go beyond the formal changes and are Western imitation. The second is the denial of the past during reforms. The third is the division of society into new and old supporters. He suggests a Turk-Islam Renaissance based on a new philosophical system in which the mind is dominant as a solution to these problems and the past is not denied.

Keywords: Ottoman-Turk Modernization, Nurettin Topçu, Reform, Revolution, Westernization

Giriş

Toplumların bir hâlden başka bir hâle geçişi yahut aynı hâl içerisindeki dönüşümleri gibi değişimler, zor ve meşakkatli süreçlerdir. Hele bu değişim, iç dinamiklerle değil de dışarıdan bir etki ya da müdahale ile gerçekleşirse sürecin çok daha sancılı olması muhakkaktır. Toplumlar için köklü bir değişimi ifade eden “modernleşme” olgusu da aynı çerçevede düşünülebilir. Nitekim Batı’da modernleşme, kendi iç dinamikleri sayesinde ve birkaç asra yayılan bir süreçte kendiliğinden gerçekleşmiştir. Batılı olmayan toplumlarda ise modernleşme, ani yahut kısa bir sürede kendiliğinden olmayan ve genellikle yukarıdan ya da dışarıdan itici bir gücün etkisiyle daha sancılı şekilde ortaya çıkmıştır (Köker 2004: 50).

Başlangıcı, yaklaşık olarak 18. yüzyıla kadar uzatılabilecek olan Türk modernleşme süreci de bu genellemeden azade değildir. Osmanlı Dönemi’nde ilk olarak devleti ihya etme ve biraz sonra beka kaygısıyla ilerleyen modernleşme süreci, Cumhuriyet Dönemi’nde yeni rejimin ve devletin içselleştirdiği bir amaç hâline gelmiştir. Yaşanan bu değişime karşın her iki dönemin modernleşme ile ilgili sıkıntıları, kırılğanlıkları ve çatışmaları benzerdir. Bunlar arasında en ciddi ve yoğun olarak hissedilene ise modernleşme süreçlerinde yaşanan kamplaşmalardır. Kamplardan birini modernleşme süreçlerini sahiplenen ve bu süreçlerin katalizörü görevini üstlenenler oluştururken ikinci kamp, eski düzenin değerli olduğuna inanan muhafazakâr bir tepki etrafında ikame edilmektedir. Bununla birlikte Tanzimat Dönemi’nden itibaren süregelen bu kamplar arasında son derece değerli ve istisnai figürler görmek mümkündür. Bunlardan biri de 1930’ların sonlarından 1975’te ölümüne kadar geçen sürede Türk muhafazakârlığı ve muhafazakârları için önemli ve önder bir isim olan Nurettin Topçu’dur. Topçu’nun düşünce dünyası ve bunu yansıtan yazılarında Osmanlı-Türk modernleşmesinin eleştirisi, önemli bir yer tutmuştur. Ancak bu eleştiriyi değerli ve Nurettin Topçu’yu istisna hâline getiren şey, Topçu’nun muhafazakâr kimliğine karşın her iki kampta da yer almaması ve söz konusu sürece dışarıdan bakabilmesidir. Bu bakışın neticesinde pek çok konuda olduğu gibi modernleşme hususunda da içinde bulunduğu iklimin atmosferine tam olarak uymayan bir refleks ortaya koymuştur. Muhafazakâr tavrı ve kaygısını sürdürürken değişime de sırtını dönmemiştir. Bu iki yaklaşımın çatıştığı değil, bir arada hayat bulabileceği ve Bora tarafından “muhafazakâr devrimcilik” olarak isimlendirilen (Bora 2017: 377) bir “üçüncü yol”un savunusunu gerçekleştirmiştir.

Bu çalışmada da Nurettin Topçu’nun önce “değişim, reform ve inkılâp” kavramlarını nasıl ele aldığı, bunlar hakkında ne düşündüğü ortaya konulacaktır. Daha sonra ise Osmanlı-Türk modernleşmesinin Topçu tarafından tespit edilen marazları ele alınacaktır. En son ise bu marazlara karşı sunulan tedavi yani Topçu’nun idealindeki modernleşme modeline değinilecektir.

1. Reform ve İnkılap

Bir muhafazakâr olarak Topçu, yenileşme hareketleri karşısında şüpheci, temkinli bir tavır takınmakla birlikte her türlü değişimi olumsuzlayan ve bunlara kayıtsız karşı çıkma gibi bir refleks içerisinde de değildir. Bilakis reform hareketlerinin toplumlar için kaçınılmaz ve doğal bir olgu olduğunu düşünmektedir. Reformu, “ıslahat yapmak düzeltmek gayesiyle değişiklik yapmak” olarak tanımlayan Topçu, insan hayatını da “her adımda kendini ıslah yolunda ilerleyiş” olarak nitelemektedir. Tıpkı insan gibi cemiyetin de tekâmülü/kemali için sürekli ve düzenli şekilde kendi kendini ıslah etmesi gerekmektedir. İnsan ve cemiyet için elzem bir noktaya konumlandığı reform kavramının korkulacak bir şey gibi gösterilmesi ve bu kavrama ürpertici anlamlar yüklenilmesini ise tuhafılık, bir irade hastalığı olarak niteleyen Topçu, bunu yapanları ise oldukça sert bir şekilde eleştirmektedir:

Reformdan yani ıslahattan tiksinenler, ilk ve son şekillerini bir defada kazanmış, taşlaşmış ve kalıplaşmış olanlardır; beşeriyet kervanında sonsuzluğa doğru yürümekten korkanlardır. Bunlar, iptidai insanın ruh haline sahip, kendilerini olmuş bitmiş sanan zavallılar veya beşeri bir yığın leş gibi sürünmekten hoşlanan, işleri tıkrında insafsız istismarcılardır (Topçu 1978: 212).

Reformun zarureti konusunda şüphe sahibi olmayan Topçu için bu konu tartışmaya açık değildir. Tartışılması gereken esas mesele reformun nasıl yapılacağı ve reformun planıdır. Nitekim Topçu’ya göre burada ilim ve akıl, ihtiyaç ve imkânlarla görüşüp anlaşarak karar verecektir (Topçu 1978: 215).

Topçu’nun aynı çerçevede ele aldığı bir diğer kavram da inkılaptır. İnkılap kavramını da insanlığın tekâmülü açısından ele almakta ve açıklamaktadır. Topçu’ya göre inkılap, “gelişigüzel değiştirmek gibi değersiz bir hareket” değildir. Tekâmülün tamamlayıcısı ve yardımcısıdır. Ancak inkılabın reformdan farkı, bir “sıçrayış” şeklinde tezahür etmesidir. Bu açıdan Topçu, inkılabı canlılar dünyasındaki “mutasyon”a benzetmektedir. Canlıların tekâmül zincirinde bazen bir halkanın evvelki halkalarla izah edilemeyişi, mutasyon kavramı ile açıklanmıştır. Cemiyetin tekâmül yolunda tıkanıdığı, tekâmülün durduğu ve artık reform ile aşılamayan noktalarda yaşadığı ve tekâmülüne devam etmesini sağlayan köklü değişim yahut Topçu’nun ifadesiyle “isyan” da inkılâp

olarak tanımlanmaktadır. Hatta Topçu’nun nezdinde tarihte yapılan bütün inkılaplar, birer isyan hareketidir:

[...] İnkılâp veya sıçrayış şudur ki, hayat, şuur ve cemiyet akışlarının normal oluşu, yani tekâmülün esnasında engellerle karşılaşan varlık, normal oluşun, yani tekâmülün hızını kaybeder, istikametini değiştirir veya tıkanır, kendi gayesini arayan bu engele karşı, kendi bünyesine yine kendi mazisinden dolan bütün kuvvetlerle mücadeleye geçiyor, ayaklanıyor, mutlaka gayesine ulaşmak için savaşıyor, bir kelime ile isyan ediyor. İşte inkılap bu isyanın adıdır. Böylece tarihte yapılan bütün inkılaplar, birer büyük isyan hareketi olmuştur. İslamiyet, Türk cemiyetinde Şamanizme karşı isyandı. Romantizm, klasik sanata; sosyalizm kapitalist rejime, demokrasi istibdada isyandır (Topçu 2017: 121).

Bu isyan hareketleri yani inkılaplar ise şüphesiz alelade değişimler yani sadece cemiyetin nicel olarak bir halden başka bir hâle geçmesi değildir. Topçu’nun bu noktada inkılabın niteliği ile ilgili temel iki ölçütü mevcuttur. Öncelikle “inkılabın bütün kuvveti, bütün ruh ve manası, inkılabı yapan cemiyetin mazisinde bulunmaktadır.” Dolayısıyla Topçu’ya göre cemiyet, tekâmülüne önündeki engelleri devirirken gücünü mazisinden almalıdır. İkinci olarak ise inkılabın cemiyeti daha aşağı bir plandan yukarı bir plana geçirmesi ve maddeden ruha doğru yönelmesi gerekmektedir. Aksi hâlde inkılap, sadece cemiyetin hâl değiştirmesi ve eski değer hükümlerini atıp yeni değer hükümlerinin benimsenmesinden ibaret kalacaktır. Böyle bir değişimin değeri ise daima şüpheli kalacaktır. Zira kötü hâlden iyi hâle geçildiği gibi iyi hâlden kötü hâle de geçilme ihtimali söz konusudur. Çocukluktan ergin çağa geçiş, iyi bir inkılap iken; ergin çağdan ihtiyarlığa geçiş, Topçu’nun nezdinde kötü bir değişimdir (Topçu 2017: 120-122). Topçu’nun bu iki esas üzerine inşa ettiği inkılap tarifi ise şu şekildedir: “Bir cemiyetin kendi mazisinden kuvvet alan ve cemiyetin hayatını evvelkinden daha yüksek ruhi değerler planına yükselten, içtimai ve tabii oluşun kaydettiği sıçrayış hareketine inkılap denir.” (Topçu 2017a: 123).

Topçu, bu inkılap tarifine isnat eden bir inkılapçılık anlayışının ise muhafazakârlığa zıt bir temayül değil, muhafazakârlığı tamamlayıcı bir cevher olduğunu belirtmektedir. “Milli hayata ve muayyen bir nizama” bağlılık şartı ile bu nizam ve milli hayat içerisinde devrin icaplarına göre tekniğin, ilim hareketlerinin, felsefe metotlarının ışığında mevcut nizamın inkişafına yeni yeni istikametler verilmesi, inkılapçılığın ta kendisidir. Bu minvalin dışındaki girişimleri ve tutumlar ise Topçu’dan onay alamamıştır. Köksüz bir şekilde akıl, bilim ve maziye dayanmadan sadece “inkılap için inkılap yapanların” anarşistler olduğunu belirtmektedir. Diğer yandan hayati inkişaf hangi şartlar içerisinde girerse girsin inkılapta inkılap olduğu için nefret edenler de Topçu tarafından “mutaassıp ve softa” olarak tanımlanmaktadır (Topçu 1948: 4).

Belirlediği bu temel prensipler, muhafazakâr bir isim olarak Topçu’yu alışılmışın dışında bir yere konumlandırmaktadır. Reformu ve inkılabı, cemiyetin tekâmülü için zaruri addetmesi, içinde bulunduğu atmosfer düşünüldüğünde son derece değerlidir. Bu manada Topçu’nun yaklaşımı, değişim ve muhafazakârlık arasındaki zıtlığı (yahut zıtlık sanısını) da aşmış gözükmektedir. Bunlarla birlikte ani ve köksüz değişimlere karşı tavrı, katılığını korumaktadır. Bu tavrı ve değişim hususundaki fikirleri Topçu’nun Osmanlı-Türk modernleşmesini ele alırken kullandığı çerçevenin ana hatlarını oluşturacaktır.

2.Osmanlı-Türk Modernleşmesi

Son iki asırlık dönemde Türkiye’deki yenileşme hareketleri, temel olarak iki başlık altında ele alınabilir. Bunlardan ilki, Osmanlı’nın Batı karşısında geri kaldığının idrakinden sonra giriştiği yenilikleri kapsayan reform/ yahut “ıslahat”tır. İkincisi ise Cumhuriyet döneminde yapılan köklü değişiklikleri belirtmek için kullanılan “inkılap”tır. Yani Osmanlı Dönemi’nde girişilen yenileşme hareketleri, “reform”; Cumhuriyet Dönemi’ndekiler ise daha radikal olmak üzere “inkılap” olarak tanımlanmaktadır (Karpas 2010: 79).

Topçu ise böyle bir ayrıma gitmemiş, daha doğrusu gitmeyi uygun bulmamıştır. Çünkü gerek Osmanlı reformlarının gerekse Cumhuriyet Dönemi inkılaplarının arkasında yatan zihniyetin aynı olduğunu düşünmektedir. Başka bir ifadeyle Tanzimat aydını ve Cumhuriyet Dönemi eliti, aynı zihniyetin temsilcisidir. Dolayısıyla Osmanlı-Türk modernleşmesi, yaklaşık iki asırlık kesintisiz bir süreçtir. Ancak Topçu’ya göre bu süreç, aynı zamanda Türk milletinin gerçek manada inkılaptan kopuşunun gerçekleştiği zaman dilimidir. Nitekim mazisinde dinden eğitime kadar pek çok sahada inkılaplar yapmış olan ve bu kavrama yabancı olmayan Türk milleti, bu iki asırlık sürede bir inkırapa uğramış ve gerçek manada inkılaptan uzaklaşmıştır. Topçu, bu uzaklaşmanın iki safhada gerçekleştiğini belirtmektedir. İlk olarak 18. ve kısmen 19. yüzyılda yapılan yenilikler, “aşağı bir hayat seviyesinden daha mükemmel ve üstün bir yaşayışa yani ideale yükseliş vasfını kaybetmiş; sakal kesmek, kıyafet değiştirmek, sultanın resimlerini astırması gibi alelade örflerde ve şekillerde” yapılan değişikliklerle sınırlı kalmıştır. İkinci safhada kısmen 19. yüzyılda ve 20. yüzyılda yapılan yeniliklerin çoğunda Türk milletinin mazisiyle alakası kesilmiştir ki, bu hâl, Topçu’ya göre “kendi kendini çürütmek, kendi köklerini koparmak, bir nevi intihar” manasına gelmektedir (Topçu 2017a:125-126).

Neticede Topçu’da Osmanlı-Türk modernleşmesinin üç önemli marazi hâli öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki reform hareketlerinin yüzeyselliği ve Batı taklitçiliği, ikincisi ise maziden kopuştur. Üçüncüsü ise ilk ikisine bağlı olarak toplumda ortaya çıkan kutuplaşmadır.

2.1. Yüzeysellik ve Batı Mukallitliği

Modernleşme süreçlerini olduğundan daha çetrefilli hâle getiren hususlardan biri de şüphesiz süreç ve süreci yönetenler ile Batı arasındaki ilişkidir. Öyle ki bu ilişkinin dozajına göre modernleşme süreçleri, belli bir müddet sonra salt bir “Batılılaşma” hamlesine dönüşebilmektedir. Ancak Tunaya’nın işaret ettiği üzere Batılılaşmayı istemek ve Batılı olmak arasında fark vardır. Dolayısıyla önce Batılılaşmanın mahiyetini tayin etmek gerekmektedir; Batılılaşmanın bir teknik iktibas mı, bir medeniyet alanından diğerine geçmek mi, yoksa mevcut medeniyeti terk ederek Batı medeniyetini olduğu gibi kabul etmek mi olduğuna karar verilmelidir (Tunaya 2004: 18).

Topçu’nun Osmanlı-Türk modernleşmesi hususunda ilk dikkat çektiği ve tenkit ettiği nokta da bu hususta verilen yanlış karar ya da kararsızlık neticesinde yapılan yeniliklerin yüzeysel bir Batı taklitçiliğinden ibaret kalmasıdır. Sorunların kökenine inilmeyerek yüzeysel çözümlerle gün kurtarılmaya çalışılmıştır. Topçu, “bir buçuk asırdan beri yapılan inkılâpların her birinin bir şekil değiştirmeden ibaret kaldığını ve her inkılâbın kahramanının, milletin yaralı vücuduna yarayı örten yeni bir boya vurmakla onu kurtardığını sandığını” belirtmektedir (Topçu 1947: 2). Ancak en az bunun kadar vahim olan mesele, Topçu’ya göre boyanın nevidir. Bu boya Osmanlı-Türk toplumunun kendi mamulü değil, Avrupa’dan/Batı’dan ithaldir. Üstelik bu ithalat sırasında Osmanlı-Türk toplumu kendisinin olanı da kaybetmiş, Batıyı tek kurtarıcı olarak görmeye başlamıştır:

Avrupa’dan parça parça ilim, ahlak, sanat almak istedik. Askerlik ve eğitim işlerimizi onlar gibi düzenledik. Avrupa’nın resim ve şeklini, kıyafet ve her zevkini memleketimize soktuk. Bütün bu gayretlere rağmen Avrupalı, yani Avrupalı gibi olamadık. Zira gelişigüzel neyimiz varsa yıktık. Maksatsız şekilde bütün enerjimizi harcadık. Avrupa’da ruh kuvvetiyle içten yapılanı bir göz, kulak ve el kuvvetiyle dışarıdan elde etmeye çalıştık. Bütün cansız uzuvları birleştirerek bir insan meydana getirmeye çalıştık. Bize içimizden hayat veren kaynakları da kuruttuk. Şimdi hepimizin içi karanlıktır (Topçu 2017b: 60).

Topçu, bu karanlığın başlıca müsebbibi olarak ise Tanzimat Dönemi’nden itibaren aydınların ve idarecilerin içine düştüğü Avrupa hayranlığını ve aşağılık duygusunu görmektedir. Tanzimat’la başlayan Batı münasebetleri, birçok neslin gözünü kamaştırmış ve aydınlar, Batı’nın yükselişinin sırrını aramaya koyulmuşlardır. Bu

araştırmayı yaparken de farkında olmadan kendi iç dünyalarını, Batı’nın içinde bulmuşlardır. Neticede ise “Avrupa’ya benzemek için ne yapmalıyız?”; “Garplılaşma nasıl olmalı?” diye sayıklamaya başlamışlar ve bir aşağılık duygusu içerisinde Batı taklitçiliğine sürüklenmişlerdir (Topçu 2017c: 13-14).

Topçu tarafından Avrupa mukallitliğinin “eser sahibi” olarak nitelenen bu çevrelerin ilk hareketi ise Avrupa’dan bir şeyler alıp memlekete getirmek olmuştur. Asrın icaplarına ait her şeyin Avrupa’da bulunduğunu söyleyerek gözlerini hırsla Avrupa’ya çeviren bu Avrupa hayranları arasında Avrupa’dan alınacak şeyin ne olduğu konusunda ise Topçu’ya göre iki görüş ve grup ortaya çıkmıştır. Birinci gruptakiler, Avrupa’dan sadece teknik ve makine almak lazım olduğunu ileri sürenlerden oluşmaktadır. Bu cepheden yükselen ve “Avrupa apartmanlar, tayyareler, otomobiller yapıyor buhar ve elektrik kuvvetlerinden istifade etmesini biliyor. Tabiat unsurlarını insanın emri altında uşak gibi kullanıyor” diye haykıran ses, Osmanlı-Türk toplumunu güya medeniyete ulaştırmak isteyenlerin ilk sesleri olmuştur. Avrupa’dan makine ve teknik alırken kültür ve ahlak almamayı öngören bu görüş ise Topçu’ya göre teknik ve kültürü ayrı ayrı düşünerek ciddi bir sosyolojik hata içerisine düşmüştür. İkinci Garplılaşma inkılabını yapanlar ise Topçu’ya göre bu hataya düşmeyen, “insan ruhunun parçalardan meydana getirilmiş yamalı bohça olmadığını ruh biliminde iyi öğrenmiş olan münevverlerdir.” Garbı, teknik ve kültürüyle olduğu gibi kabul etmek zaruretine inanan bu gruba göre “evimize kabul ettiğimiz misafirin ayaklarını ve bedenini içeri alıp başını dışarıda bırakmayı düşünmek gülünç” olmaktadır (Topçu 1943: 257-258). Topçu, ilk grubun düştüğü hataya düşmemelerine karşın bu grubun da davalarını doktrinleştirdiklerini ve garbı taklit hevesiyle kendi kültürlerini küçümsediklerini belirtmektedir (Topçu 1978a: 69).

Topçu’nun buradaki temel eleştirisi, dayanaksız ve kuru bir batı karşıtlığı yahut düşmanlığına dayanmamaktadır. Bilakis Batı’ya hakkını teslim etmektedir. Onun eleştirisi Batı’yı anlamadan Batı’nın yükselişinin nedenlerini idrak etmeden girişilen körü körüne Batı taklitçiliğine ve kısa yoldan emek harcamadan onun seviyesine ulaşma gayesindedir:

[...] Batı tekniği bir asırdan beri damla damla gelmektedir. Teknik kültürden sızan bir usare, kültür ağacının yetiştirdiği bir meyve idi. Hâlbuki bizim kendi kültürümüz, tekniğimizi yaratmadı. Onu emanet bohçalar içinde Garptan aldık. Yaratmanın zevkini biz yaşamadık... Medeniyet satın alınır zannettik, elbiseyi aldık, insanı göremedik bile ve hazır aldığımız bu teknik, sahibi tarafından kullanılmayan, sahibine yabancı bir gizli el tarafından sahibinin hesabına ve onun varlığında kullanılan bir bıçak gibi benliğimizde derin yaralar açtı. Biz

ağacı yetiştirmeden meyvesini toplamaktan zevk aldık. Hakikat aşkını duymuş nesiller yetiştirmeden, insan hayatının değerine dair bir cümle öğretmeden, ilmin meyveleri olan, hakikatin yemişleri olan teknik vasıtaları memlekete doldurduk (Topçu 2017d: 24).

Batı’nın tekniğinin alınması ve kendi üretmediğini ithal etmek, Topçu tarafından şüphesiz marazi bir durum olarak görülmektedir. Dahası kendi kültürünü yaratmadan yahut var olan kültürünü yıktıktan Batı’nın tekniğini kopya etmiş olmanın benliklerde yaratacağı hasara dikkat çekmekte ve bu durumu, insanı eşyaya feda etmek olarak nitelenmektedir (Topçu 2017d: 25). Topçu’ya göre Türkiye’de durum bundan daha vahimdir. Sadece teknik alanda değil, her sahada milli kültür ve benlik feda edilmiştir. İnkılap adı altında girilen hareketler, milli kültürden sıyrılma hamlelerine dönüşmüştür. Batı taklitçiliği de milli kültürden sıyrılarak garbın medeniyet ve kültürüne teslim olma yolunda kullanılan yegâne metot hâline gelmiştir (Topçu 1978a: 65).

Topçu’da modernleşme sürecinin tek problemi, Batı taklitçiliği değildir. Bu taklit sırasında özden, mukaddesattan ve onu yaratan maziden kopuş, bir diğer ciddi sorundur.

2.2. Mazinin İnkârı

Neticesi başarılı yahut başarısız olsun her modernleşme teşebbüsü, toplulukları değiştiren ve yeni kurumların ortaya çıkmasına yol açan süreçlerdir. Bu sırada en önemli meselelerden biri, yeni ortaya çıkan kurumların kendi arasında yahut yeni ortaya çıkan kurumlar ile eski kurumlar arasında sağlıklı bir ilişkinin kurulmasıdır. Türkiye’de Osmanlı’dan itibaren bu ilişkinin kurulmasında sorunlar yaşanmıştır (Mardin 2004: 25-26). Kimi zaman ise bu sorunları aşmanın yolu olarak maziden kısmi bir kopuş ya da mazinin topyekûn inkârı söz konusu olmuştur.

Topçu da Türk modernleşmesi sürecine yönelik ikinci eleştirisini bu noktaya yöneltmiştir. İnkılap kavramını açıklarken maziyi merkeze konumlandıran Topçu; maziden kopuşu, Türk modernleşme sürecinin en önemli sorunlarından biri olarak görmektedir. Topçu; maziyi yani tarihi, insanların, toplumların ve milletlerin var olduğu bir platform olarak kabul etmektedir. “Eski” denilen mazinin milletlerin karakterini ve şuurunu yarattığını, mazinin bittiği yerde milletlerin de bittiğini dolayısıyla millet denilen şeyin kendi tarihinden ibaret olduğunu belirtmektedir. Bu tarih ne kadar genişse Topçu’ya göre milletlerin şahsiyeti de o nispette kuvvetli ve büyüktür. Aksi hâlde yani hafızasız toplumlarda geçmişî hatırlama ve maziyi yakalama yetisinin

olmadığını/olamayacağını, böyle bir hâlde ise söz konusu insan topluluğunun hayvanlardan bir farkı kalmayacağını düşünmektedir (Topçu 1978b: 120-123).

Osmanlı-Türk modernleşmesi, mazi ile ilişkisi noktasında Topçu’nun sınavından geçememiştir. Topçu, inkılap adı altında yapılan yenilikler ile pek çok zaman maziye saldırıldığını düşünmektedir. Üstelik bu saldırı, yenileşme hareketlerinin mimarı olan münevverler tarafından gerçekleştirilmiştir:

Bir gün geldi, yenilik eski hayatın her tarafını sarstı, çökertmek istedi. Hayat meydanından eski hayattan eser bırakmayan bir kasırğa geçti. Kayıtsız şartsız eskiye isyandan ibaret olan yeni hikmet, ruhi ve ahlaki verasetler gibi, kader denen tarihi veraseti de tekmeleyerek insanlığı yeryüzünün cennetine götüreceğini vaat etti. İmanı bir hastalık sayan yeni hakim, eskinin mütehakkim simasına hırçın yumruklarla çevrilirken, “ati çıkınca ortaya mazi silinmeli” diye haykırıyordu... Üzerine dayandığı mazi ağacını devirmekle bizzat kendinin de yıkılacağını anlamamıştı. Kültürün mazi mayası olduğunu anlamayan bir devrin sözde münevverleri, topyekûn inkılapçılar zümresine katıldı. Bunlar inkılap deyince soysuz ve şuursuz anarşizmi anlıyorlardı. Gerçek inkılapların ne gibi unsurlara muhtaç olduğu hakkında ne tarihe, ne sosyolojiye, ne de felsefeye dayanan bir görüş sahibi idiler. Yöneldikleri tek istikamet, ne olursa olsun taklidi gereken Batının ufuklarıydı (Topçu 1961: 225-226).

Oysaki Topçu’ya göre sözde inkılapçıların yüzlerini döndükleri Batı, mazisini silmek bir yana mazisi üzerine yükselmiştir: “Batının ilerleyişi kendi kökleri üzerinde kendi meyvasını hakkıyla verebilmesi, başka deyimle kendi bedeninde kendi ruhunu samimi ve tam manasıyla yaşamış olmasındandır.” Yani Batı, bulunduğu noktaya mazisinin üstüne inşa ettiği bina ile gelmiştir. Oysa Türkiye’de mazi, ayaklar altına alınarak inkılap yapılacağı zannedilmiştir. Kökü olmayan bu hareketler de satıhta heyecan köpüğü gibi kaynayıp sönmüştür (Topçu 1948: 4). Dahası her yeni devir, yeni bir köpük dalgasını beraberinde getirmiştir. “Dün yok bugün var” anlayışı, hâkim olmuş, inkılap adı altında yapılanlar neticesinde Türk milleti, köksüz bir şekilde sağa sola savrulmuştur. Bu bağlamda Topçu, Osmanlı’dan Cumhuriyet’e geçişi, kinayeli bir dille şu şekilde ifade etmektedir:

Meşrutiyet döneminde yaşasın hürriyet, meşrutiyet sesleriyle uyandık. Bağırın ve alkışlayın dediler, babalarınızın eksigi çoktu, siz memleketi kurtaracaksınız... Büyükleriniz Enver ve Niyazi’dir. Ahretten ziyade dünyaya çalışmalıdır! En büyük hakikatin Avrupa’ya benzemek olduğunu telkin ettiler. Bir devir daha atlattıktan, kudret ve devlet başka bir ele geçtikten sonra yaşasın Cumhuriyet sedalarına gözlerimizi açtık. Bize alkışlayın haykırın diyorlardı, milletimizin tarihi şimdi başlıyor, bundan evveli yoktu ve siz yoktunuz (Topçu 1948: 4).

Bu değişim ve dönüşüm ise Topçu’ya göre özünde hiçbir farklılığı ifade etmemektedir. Sadece maziyi “ayaklar altına alanlar” ve “garplılaşma sevdasına kapılanlar” arasında yaşanan bir nöbet değişimidir (Topçu, 2017c, s.13-14). Bu değişimin en son safhası olan Tek Parti Dönemi de Topçu’nun hedefindedir. Topçu, bu dönemde Türk tarihinin 1923’ten başlatıldığını ve milli tarihin mahsulü olarak meydana gelmiş olan dil, din, toprak sevgisi ve aile gibi bütün mukaddesata inkılap yapma adına saldırıldığını belirtmektedir (Topçu 1950: 2).

Neticede Topçu’ya göre birkaç asırlık modernleşme sürecinin sonucunda tarihin mahsulü olan milli kültüre ait ne varsa hırpalanmış ve Türk milletinin elinde bu mahsulden hiçbir şey kalmamıştır. Mazinin mirasına sahip çıkılmamış, yapılan yenilikler veya şekil değişimleri ise milleti selamete ulaştırmakta yetersiz kalmıştır. Bununla birlikte Topçu, maziye gömülüp kalmanın da peşinde değildir. Bunu yapanlar veya isteyenlere de en az maziyi silmeye çalışanlara olduğu kadar karşıdır. Nitekim Batı’ya öykünme ve mazinin inkârı, başka toplumsal problemleri beraberinde getirmektedir.

2.3. İkili Toplum Yapısı

Modernleşme süreçlerinde toplumlar; alışık oldukları değerleri bırakma, dışarıdan yeni kurallar alma ya da kendilerine yeni kurallar geliştirme zorunluluğu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu zorunluluk, toplumun bir bölümünde ciddi bir rahatsızlık, hoşnutsuzluk ve manevi huzursuzluğa sebep olmaktadır. Bunu gidermek isteyenler ise genellikle geçmiş zamanların hasreti içerisinde maziye sığınmaktadırlar. Neticede ortaya yeni kuralları benimseyenler ile maziye sığınanlar arasında bir çatışma yahut ikilik çıkmaktadır (Berkes tarihsiz: 18; Turhan 1969: 181-182). Osmanlı-Türk modernleşme sürecinde de benzer durumu görmek mümkündür. Topçu da Osmanlı-Türk modernleşmesinin neden olduğu bir diğer marazi durum olarak toplumda yaşanan bu çatışmayı/ikiliği görmektedir.

Topçu, Türk modernleşmesinin iki temel problemi olarak tespit ettiği Batı mukallitliği ve mazinin inkârı meselelerinde belirtildiği üzere sıradan refleksler göstermemektedir. Başka bir ifadeyle Batı mukallitliği meselesinde katıksız bir Batı karşıtı olmadığı gibi, mazinin inkârı meselesinde de kendini maziye hapsedmiş bir softa değildir. Bilakis bu refleksleri gösterenleri en az batı mukallitleri ve maziyi inkâr edenler kadar hatalı bulmaktadır. Bununla birlikte toplumun belli bir kesiminin böyle bir reflekse sahip olduğu da vakiadır. Bu vakıa neticesinde de Tanzimat’tan itibaren toplum ikiye bölünmüş, ikili bir yapıya bürünmüştür.

Topçu, Tazimat’la başlayan ve temelde eski ile yeni, Doğu ile Batı arasındaki bu ikiliğin önce devlet eliti ve halk arasında kendini gösterdiğini belirtmektedir. Ancak halkın içinden de devlet elitini takip edenlerin çıkmasıyla bölünme tabana doğru yayılmıştır. Zamanla araları giderek açılan bu iki zümre, Kurtuluş Savaşı sırasında aralarındaki ayrılığa bir süreliğine son verse de bu çok uzun sürmemiştir (Topçu 1947: 2). Kurtuluş Savaşı sonrası çarpışmaya devam eden bu iki zihniyeti Topçu, eleştirel bir dille şu şekilde tanımlamıştır:

Biri muayyen kitapların yazdığı şekilde düşünmeyi, tenkit ve zekâ hürriyetini küfürle itham eden, serbest düşünmemekte dini fayda arayan hurafeci zihniyettir. Diğeri ise, kendini inkılapçı diye vasıflandırdığı halde, düşünüş tarzında ve metotlarında evvelkine nazaran hiçbir inkılap yapmamış, filan veya filanın düşündüklerine aykırı fikirleri olanları milli kâfir sayan, her vasıta ile hem de medeni vasıtalarla fikirler katleden, kitap yakan kara kuvvetin taşıdığı zihniyettir. İkisinin de putları vardır, ikisi de fikir hürriyetine düşmandır. İkisi de hakikat inancına sahip olmayışın verdiği huzursuzlukla saldırgan, ikisi de insanlığa hüremesizdir. İkisi de maddi şekil veya hareketlerle, maddi zorlukları kullanarak mabutlarına uzanan putperestlerdir (Topçu 2017e: 34).

Bin yıllık bir milletin bu iki zihniyet arasında nereden geldiğini ve nereye gideceğini şaşırıldığını belirten Topçu’ya göre, bu zihniyetleri ortadan kaldırmakla görevli olanların ise bunu yapmak bir yana bu iki zihniyetin çarpışmasından hoşlandıklarını belirtmektedir. Hâl böyle iken de çarpışmanın boyutu giderek genişlemiş ve örf, aile, eğitim, iktisat, sanat, ahlak ve din sahalarda tamamen bir çatışma ortamı egemen olmuştur. Topçu’ya göre bir taraf, eski örflerin ve yüzyılların devrettiği aile hayatını yaşatmak isterken diğeri, serbest hayat söylemine sarılmaktadır. Bir zümre, resmin günah olduğunu söylerken ve başını örtmeden su bile içmezken diğeri yurda ayak basan her Amerikalının değer hükümlerine ve örflerine vurulmaktadır. Yine bir taraf bütün hayatı, dinin üç bin yıllık mevzuatı emir ve kumandasına teslim etmek isterken diğeri hiçbir emir, kaide, iman prensibi tanımayan devrimci bir zihniyete sarılmaktadır. İki zihniyet arasındaki farkı anlatırken Topçu’nun kullandığı bu örnekler, aradaki mesafenin kapatılamayacak dereceye ulaştığını göstermektedir. Topçu’ya göre uçlarda yer alan bu iki zihniyetten biri, “şuurunu önceden feda etmiş, dar görüşlerin ve taassupların esiri” olmuş; diğeri ise “aklını ihtiraslarına feda etmiş, yalan vaatlerle benliğinden soyulmaya razı olmuş, kim olduğunu çoktan unutmuştur.” (Topçu 2017f: 76).

Hâl böyle iken Topçu, Türk milletinin kurtuluşunun aynı derecede zararlı ve tehlikeli olarak nitelediği bu iki zihniyetten de gelemeyeceğini düşünmektedir. Bilakis ikisi arasındaki çarpışma birbirlerinden daha çok milli benliğe zarar vermektedir.

Topçu’nun bu noktada önerisi ise, bu iki zihniyeti de bertaraf edecek üçüncü bir kuvvetin ortaya çıkması/çıkarılmasıdır.

3. Yeni Nizam ve Rönesans

Topçu, Osmanlı-Türk modernleşmesini ele alırken sadece bu sürecin marazlarını tespit etmekle kalmamış; bunlardan kurtularak gerçek manada bir modernleşme yahut ona göre gerçek kurtuluş için de bir yol ve formül önermiştir.

Her şeyden önce Topçu; daha önce geçilmiş yollardan yeniden geçmeye, denenmiş ve ısrar edilmiş metotları tekrar denemeye karşıdır. Bu metotların uygulayıcısı olan ve biraz önce zikredilen iki radikal zihniyet arasında toplumun savrulmasından şikâyetçidir. Bunların yerine üçüncü bir seçenek, yeni bir nizam oluşturulmalıdır. İşe iki zararlı zihniyetin bertaraf edilmesi ile başlanacaktır. Bunun yolu ise akıl, insaf ve iman sahipleri tarafından gerçekleştirilecek aklın saltanatına inanmış bir inkılap hareketidir. Ancak Topçu’ya göre bu inkılap; değer hükümlerini devirici değil, onlara hayat ve tazelik verici olmalıdır. Bu inkılabı gerçekleştirecek inkılapçılar; örflerde ve ailede, mektepte ve terbiyede, iktisadi hayatta ve sanatta, ahlakta ve dinde her iki zihniyetin metotlarını, dar görüşlerini, yıkıcı taassuplarını ortadan kaldıracaklardır. Topçu; bunlar yerine kurulacak yeni nizamın ise Anadolu’nun toprağından, İslam’ın nurundan, insanlığın beş bin yıllık hikmet ve ilminden ilham ve hayat alacağını ve Anadolu’da yeni bir kültür ve medeniyetin doğuşunu müjdeleyeceğini belirtmektedir (Topçu 2017f: 77).

Topçu; Anadolu’da doğacak olan bu Müslüman-Türk kültür ve medeniyetinin tıpkı Eski Yunan realizmini, ilahi bir idealizm ile geride bırakan Hristiyan kültürü gibi Batı’nın makine medeniyetini büyük bir ilahi ruh hamlesiyle alt edeceğini düşünmektedir. Böylece Anadolu çocuğı, içine yuvarlandığı Batı hayranlığından da kurtarılacaktır (Topçu 2017c: 14-15).

Türk milletinin kurtuluş reçetesi olarak sunduğı bu yeni nizama nasıl ulaşılacağı da Topçu tarafından ortaya konulmuştur. Ona göre bu yeni nizam, Türk milletini içinde bulunduğu uykudan ve uyuşukluktan kurtaracak bir rönesans olacaktır (Topçu 1961a: 14-15). Bu rönesans ise beş basamakta gerçekleşecektir. Basamaklardan birincisi, bir felsefe sisteminin kurulmasıdır. Bu felsefe sistemi ile her şeyden önce “Türk milletinin kâinattaki yeri ve istikbale ait ideali” ortaya konulacaktır. Batı’nın Sokrates’ten işe başladığı gibi Türk milleti de Kuran’dan işe başlayacaktır. Dolayısıyla Türk milletinin rönesansının ilk ve ana kaynağı, Kuran-ı Kerim olacaktır (Topçu, 1961b, s.39). Ana kaynak olan Kuran dışında felsefe sistemi, Türk milletinin “dokuz yüz yıllık tarihinin

harpleri, zaferleri, sefaletleri, isyanları, sevinçleri, secdeleri, mezarları, harabeleri ve saltanatlarıyla nesi varsa, neleri var olmuşsa hepsinden sızan iradenin bir terkip içinde birleşmesinden” meydana gelecektir (Topçu 2017d: 26-27).

Rönesansın ikinci basamağı, her şeyden üstün olan aklın iktidarının ve saltanatının ilan edilmesidir. Daha önce inkılap kompleksi gibi nedenlerden dolayı iktidarsızlaşan akıl, yeniden egemen hâle getirilmelidir. Bu bağlamda her olayın sebebinin araştırılması, bir seçiye olmalıdır. Bu seçiye, ilmi doğuracaktır. Gençliğe verilecek eğitim sayesinde de Batı’da iki asırdır kaynaşan ilim araştırmalarına alışmış nesiller yetiştirmek mümkün olacaktır (Topçu 1961b: 41).

Üçüncü basamak, hür düşünceye ulaşmaktır. Topçu’ya göre hür düşüncenin önünde biri dıştan biri içten iki engel vardır. Dış engel, otorite tarafından toplumun esaret altında tutulmasıdır. İç engel ise, bireysel ihtiraslardır. Bu aşamada bu engellerden kurtulmak icap etmektedir (Topçu 1961b: 42-44).

Dördüncü basamak, bir zihni dönüşümdür. Esarettten kurtulduktan sonra rönesans, edebi bir güzellik manzarası hâlinde belirilmekte; felsefe, edebiyat, musiki, resim, heykel ve mimaride bir öze dönüş gerçekleşmektedir. Topçu; bu öze örnek olarak edebiyatta ve dilde Fuzili’yi, Akif’i, Yunus’u ve Mevlana’yı; mimaride Selçuklu’yu örnek olarak göstermektedir (Topçu 1961b: 44-48).

Beşinci ve son basamak ise bu rönesansı sahiplenecek olanların yetişmesidir. Bu aşamada “kitap yakanlar yerine yazanların” zihniyetinin doğması ve yaşaması için elverişli bir muhit hazırlanacak, “rönesansın kurucu ve yaşatıcılarına hayat verecek mektep” kurulacaktır (Topçu 1961b: 49).

Topçu’nun ortaya koyduğu bu formülde her şeyden önce bir öz esas alınmıştır. Topçu’nun kaybedildiğini düşündüğü bu özü İslam ve mazide bulmayı düşündüğü açıktır. Ancak bu özcü yaklaşım, aklın önüne geçecek taassubu yahut muhafazakârlığı ön görmemektedir. Hatta aklın egemenliği inşa edilirken Batı’nın izlediği yolu kullanmak da Topçu’nun ajandasında yer alabilmektedir. Ayrıca önerilen formül sadece şekli değil, zihni bir dönüşümü de öngörmektedir. Topçu; bu işin merkezine ise eğitimi, özellikle de üniversiteleri yerleştirmektedir.

Sonuç

Topçu’nun Osmanlı-Türk modernleşmesinin marazları olarak ortaya koyduğu hususlar, şüphesiz ilk kez yahut sadece onun tarafından tespit edilmiş sorunlar değildir. Topçu’dan önce ve sonra pek çok kişi tarafından dikkat çekilen noktalardır. Bununla

birlikte Topçu’nun bakış açısı son derece önemlidir. Bu önem, her şeyden önce Topçu’nun düşünsel yelpazede bulunduğu yerden kaynaklanmaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere özellikle muhafazakâr düşünce ve çevreler için sembol bir isim olan Topçu’nun yer yer kendi mahallesini de eleştirerek yaptığı tespitler, onun ideolojik takıntılardan uzak olduğu görüşünü güçlendirmekte ve güvenilirliğini artırmaktadır.

Bunun en bariz şekilde görüldüğü noktalardan biri, reform ve inkılap konularındaki yaklaşımıdır. Nitekim reform ve inkılap kavramlarını iyi tetkik ederek ve değişimin toplumlar için kaçınılmazlığını idrak ederek modernleşme sürecini ele alması, görüşlerini daha sağlam temellere oturtmuştur. Benzer bir durum da Batı karşısında takındığı tavidir. Osmanlı-Türk modernleşmesinin eleştirisi pekâlâ bir Batı karşıtlığı üzerinden yapılabilecekken Topçu, Batı’nın geldiği noktayı ve geçirdiği safhaları örnek olarak göstermektedir. Öyle ki düşmanı olduğu Batı mukallitliği meselesinde dahi Batı’nın hakkını teslim etmekten geri durmamış, haklı şekilde çuvaldızı mensubu olduğu topluma batırmayı bilmiştir.

Reform ve Batı meseleleri dâhil pek çok konuyu salt maddi açılardan ele almamış ve bunların arkasındaki başta zihni olmak üzere pek çok sahadaki etkenleri, ortaya koymaya çalışmıştır. Ancak şüphesiz Topçu’nun Osmanlı-Türk modernleşmesi hususundaki görüşlerini değerli ve özgün kılan en önemli mesele, sadece sorun odaklı düşünmemesinden kaynaklanmaktadır. Sorunların tespitinin kolay ancak bunlara çözüm üretmenin zorluğu ortada iken Topçu, bu zor işi üstlenmekten de geri durmamıştır. Dolayısıyla bir aydının mensubu olduğu topluma karşı başlıca ödevlerden birini layıkıyla yerine getirmiştir.

Kaynakça

Kitaplar

BERKES, Niyazi (Tarihsiz). *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, İstanbul: Doğu Batı Yayınları.

BORA, Tanıl (2017). *Cereyanlar*, İstanbul: İletişim Yayınları.

KARPAT, Kemal (2010). *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul: Timaş Yayınları.

KÖKER, Levent (2004). *Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi*, İstanbul: İletişim Yayınları.

MARDİN, Şerif (2004). *Türk Modernleşmesi*, İstanbul: İletişim Yayınları.

TUNAYA, Tarık Zafer (2004). *Türkiye’nin Siyasi Hayatında Batılılaşma Hareketleri*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

TURHAN, Mümtaz (1969), *Kültür Değişmeleri*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Makaleler

TOPÇU, Nurettin (1943). “Avrupa”, *Hareket*, 5(9): 257-261.

TOPÇU, Nurettin (1947), “Ahlak Nizamı”, *Hareket*, 2(1): 1-4.

TOPÇU, Nurettin (1948), “İnkılâpçılığın Manası”, *Bizim Türkiye*, (17):4.

TOPÇU, Nurettin (1948a), “Bize Ne oldu?”, *Bizim Türkiye*, (24):4.

TOPÇU, Nurettin (1950), “Komünizmin Kaynakları”, *Komünizme Karşı Mücadele*, 1(2): 2.

TOPÇU, Nurettin (1961), “Yarınki Kuvvet”, *Yarınki Türkiye*, ss.225-227, İstanbul: Yağmur Yayınevi.

TOPÇU, Nurettin (1961a), “Rönesans’ın Temelleri”, *Yarınki Türkiye*, ss.21-33, İstanbul: Yağmur Yayınevi.

TOPÇU, Nurettin (1961b), “Bizde Rönesans”, ss.34-50, *Yarınki Türkiye*, İstanbul: Yağmur Yayınevi.

TOPÇU, Nurettin (1978), “Reform Derdi”, *Milliyetçiliğimizin Esasları*, ss.211-216, İstanbul: Dergâh Yayınları.

TOPÇU, Nurettin (1978a), “Milli Kültürümüz ve Garplılaşma Meselesi”, *Milliyetçiliğimizin Esasları*, ss.65-77, İstanbul: Dergâh Yayınları.

TOPÇU, Nurettin (1978b), “Şahsiyet”, *Milliyetçiliğimizin Esasları*, ss.120-130, İstanbul: Dergâh Yayınları.

TOPÇU, Nurettin (2017), “İnkılap”, *Kültür ve Medeniyet*, ss.120-122, İstanbul: Dergâh Yayınları.

TOPÇU, Nurettin (2017a), “Yine İnkılâp”, *Kültür ve Medeniyet*, ss.123-126, İstanbul: Dergâh Yayınları.

TOPÇU, Nurettin (2017b), “Metafizik”, *Kültür ve Medeniyet*, ss.56-60, İstanbul: Dergâh Yayınları.

TOPÇU, Nurettin (2017d), “Kültür ve Teknik”, *Kültür ve Medeniyet*, ss.19-30,
İstanbul: Dergâh Yayınları.

TOPÇU, Nurettin (2017e),“Fikir Kuvveti”, *Kültür ve Medeniyet*, ss.31-35,
İstanbul: Dergâh Yayınları.

TOPÇU, Nurettin (2017f), “Beklenen Nizam”, *Kültür ve Medeniyet*, ss.74-77,
İstanbul: Dergâh Yayınları.